

Hayvan Adları İçeren ve İnsanı Niteleyen İtalyanca ve Türkçe Metaforlar Üzerine Bir İnceleme

A Review Of Italian And Turkish Zoometaphors Used To Characterize Humans

Sadriye GÜNEŞ*

Öz

Hayvan adları içeren metaforlar, çeşitli halkların yüzyıllar boyunca hayvanların dış görünüş ve davranışlarına ilişkin gözlemlerini içerir, bu nedenle bir dilde kültüre ilişkin bilgi kaynağı olarak değerlendirilir. İnsanı niteleyen bu imgesel birimlerin dilde var olan adlandırmaların etkileyici eş anlamlıları olarak işlev gördükleri ortaya çıkmaktadır. Hayvan adları içeren metaforlar insanı nitelendirmek için kullanılır, ayrıca konuşucunun tutumunu, yaptığı değerlendirmeyi, duygularını da göstermektedir. Söz konusu metaforlar içerdikleri duygu, anlatım ve değerlendirme unsurlarıyla anlatımı etkili kılmak ya da duygu ve düşünceleri kısa yoldan anlatmak için kullanılır. Bu çalışmada hayvan adları içeren ve insanı niteleyen İtalyanca ve Türkçe metaforlar çıkış kaynakları, kullanıldıkları alanlar, insanı olumlu, olumsuz ve nötr özellikleri bakımından niteleme, grup birey arasındaki ilişkileri tanımlama, cinsiyete dayalı olarak ve ünlem, hitap ve sövgü sözcükleri şeklinde kullanımları açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde metafor tanımları, sınıflandırmaları, hayvan adları içeren metaforların özellikleri ve işlevleri açıklanmış, kullanılan yöntemler belge tarama ve karşılaştırmalı tanım analizi olarak belirtilmiştir. İnceleme, İtalyanca ve Türkçe açıklamalı sözlüklerin taranması sonucu oluşturulan veritabanı üzerinden yapılmıştır. Ulaşılan sonuçların yabancı dil olarak Türkçe ve İtalyanca öğretimine, bu diller arasındaki çeviri ve kültürlerarası çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hayvan adları içeren metaforlar, İtalyanca metaforlar, Türkçe metaforlar

Abstract

For centuries, zoometaphors have consisted of observations of the appearance and behavior of animals in various languages. They are, therefore, considered as a source of information on the culture of countries. These imaginary units, which characterize the human, function as impressive synonyms of the existing nomenclature on the ground. These metaphors are used to name the person and show the attitude of the speaker, the evaluation they have done, and their feelings. These metaphors, with the emotional, narrative and judgmental elements they contain, are used to make the narrative effective or to briefly express emotions and thoughts. In this study, Italian and Turkish metaphors, which contain animal names and describe humans, are analyzed comparatively with regard to their sources of emergence, the domains they are used in, their describing humans as negative, positive or neutral, the relations between groups and individuals and their use as exclamations, appeals, swears and their gender-based uses. In the prologue of the study, the definitions, classifications, characteristics and functions of the metaphors containing animal names are explained. The methods employed in this study are stated as document scanning and comparative definition analysis. The analysis was conducted on a database which was composed of a scan of Italian and Turkish annotative dictionaries. It is thought that the findings obtained from this study will contribute to the teaching of Turkish and Italian as a foreign language and to the translation and intercultural studies among these languages.

Keywords: Zoometaphors, Italian metaphors, Turkish metaphors

Giriş

İnsanoğlu yüzyıllar boyunca çevresini ve doğayı gözleme sonucunda algıladığı unsurlardan ve deneyimlediği olaylardan yola çıkarak yarattığı metaforlarla yine çevresini, doğayı ve kendisini betimlemiştir. Evrensel olmalarının yanı sıra metaforlar, ürünü oldukları ulusun dünyayı algılayış biçimleriyle ilişkilidir ve dilden dile kültürel farklılıklar gösterirler. Bu nedendir ki metaforlar öğrencilere yabancı dil derslerinde öğrenme zorlukları yaratan unsurlar olarak görülmektedir. Söz konusu zorlukları aşmak için öğretim konusu olan çeşitli dillerdeki metaforları karşılaştırmalı olarak ele alan çok sayıda çalışma yapılmaktadır. İtalyanca lisans programında yer alan Sözcükbilim ve Çeviri Uygulamaları derslerinde metaforlar üzerine yapılan çalışmalarda, farklılık göstermeleri nedeniyle İtalyanca ve Türkçe metaforlarını

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İtalyan Dili ve Edebiyatı ABD, sadriye.gunes@istanbul.edu.tr.

sistemli bir şekilde inceleme gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu gereksinim doğrultusunda yapılan araştırmadan elde edilen bulguların ve ulaşılan sonuçların derslerdeki öğretim etkinliklerine, yabancı dil olarak İtalyanca ve Türkçe öğretimine, bu dillerdeki çeviri ve kültürlerarası çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Konuyla ilgili olarak Türkçe alanyazın tarandığında metafor terimine karşılık gelen açık eğretileme, deyim aktarması, istiare, mecaz, değişmece gibi birçok terime rastlanmaktadır. Ancak son zamanlarda yapılan çalışmalar doğrultusunda metafor teriminin çok daha yaygın bir şekilde kullanıldığından dolayı çalışmada metafor terimi kullanılacaktır. Genişliği nedeniyle konu hayvan adları içeren ve insanı niteleyen metaforlarla sınırlandırılmıştır. Bu tür metaforların dillerin sözcükleri içerisinde yaygın olarak yer almaları, ürünü oldukları ulusa ve kültüre özgü özellikler taşımaları, özellikleri nedeniyle dilde ve iletişimde çeşitli işlevler görmeleri çalışmanın çerçevesini belirlemede etkili olmuştur. Çalışma çerçevesinde metafor kavramına ilişkin tanımlara, metafor türlerine, hayvan adları içeren ve insanı niteleyen metaforların özelliklerine ve işlevlerine kısaca değinilmektedir.

Metafor Kavramına İlişkin Tanımlar

Metafor kavramına ilişkin tanımlar incelendiğinde bu olgunun çeşitli açılardan ele alındığı görülmüştür. Metaforun doğasına, düşünceyle ilişkisine ve gördüğü işleve ilişkin bazı tanımlar aşağıda verilmektedir.

Bir imge dil aracı olarak metafor eskiden beri söz sanatı sayılan ve dünya dillerinde yaygın olan (Aksan, 2000, s. 183), aralarında herhangi bir “ilgi bulunan iki nesne, iki kavram arasında benzerlik ilişkisi kurarak birinin adını ötekine aktaran bir anlam olayıdır” (Adalı, 2004, s. 113). Dardano & Trifone’ye (1995, s. 719) göre metafor, iki kavramın birbirine benzetildiğini gösteren sözcükleri içermeyen, kısaltılmış ya da açık bir şekilde ifade edilmemiş bir benzetmedir.

Eski dönemlerde metafor bir söz sanatı unsuru olarak ele alınırken günümüzde bilimsel bilgi edinmede metaforun sağladığı bilişsel potansiyel üzerinde yapılan araştırmalar yaygınlaşmıştır (Budayev, 2007, s. 20). Metaforun doğasına ilişkin çağdaş görüşlerin temelinde metafor ve düşünce arasındaki ilişki yatar. Gak’a (1988, s. 11) göre “metafor insan düşüncesinin derin özelliklerinin gücüyle ortaya çıkar ve dünyayı tanımada bir araç olur”. Lakoff & Johnson (2004, s. 12), metaforun dilde sadece bir imge olmadığını, her şeyden önce düşünmenin bir biçimi, deneyimlerin sınıflandırılmasını sağlayan bilişsel bir araç olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlara göre metafor ilk önce düşüncelerde, sonra da davranışlarda ve dilde yer alarak insanın doğayı ve çevresini anlama, nesnel gerçekliği anlamlandırma, yaşantı ve deneyimine anlam kazandırma aracı olarak “bilmeye” olanak sağlar. Bu yaklaşımla metafor dil sistemi çerçevesinden çıkartılarak dil, düşünce ve kültür etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir olgu olarak ele alınmaya başlamıştır (Budayev, 2007, s. 21).

Metafor gördüğü işlev açısından da tanımlanmıştır. Gerek yazılı gerekse konuşma dilinde farklı imge dil araçlarının dinleyici ve okur üzerinde yaptığı etki Antik Çağ’da, Aristoteles retorik kavramını yarattığında da biliniyordu (Babkin, 1970, s. 22). Metaforun “bir kavram veya bir terimin belirli benzerliği ifade etmek amacıyla farklı bir içeriğe uygulandığı bir dil formu” olduğu; karmaşık bir hikayeyi bir imaj kullanarak aktarması sayesinde çok etkili ve güçlü bir iletişim aracı haline geldiği ifade edilmektedir (Sackmann, 1989, s. 465’ten aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2005, ss. 207-208). Pollio vd. (1977) sözel iletişimin mecazi açılarından basit bir süsten uzak olduğunu, mecazi düşüncenin insanın iletişimsel davranışlarında önemli bir unsur olduğunu ortaya koymuşlardır (Danesi, 2003, s. 37).

Metaforun doğası, düşünceyle ilişkisi ve gördüğü işlev literatüre dayalı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın konusu çerçevesinde metaforu daha iyi betimlemek

amacıyla Ulman ve Aksan'ın metafor türlerine ilişkin yaptıkları sınıflandırmalara kısaca değinilmektedir.

Metafor Türleri

İnceleme konusu olduklarından bu yana metaforların sınıflandırmaları çeşitli ölçütlere göre yapılmıştır. Bu çalışmada, metaforların arasında hayvan adlarını içerenlerin yerini belirtmek amacıyla Ullmann'ın ve Aksan'ın yaptıkları sınıflandırmalara değinilmektedir.

Ullmann (1966, ss. 340-341), metaforların çıkış kaynaklarına da ışık tutan ve büyük ölçüde çeşitli diller için geçerli olan sınıflandırmasını 4 ana gruba göre yapmıştır:

a. Antropomorfik metaforlar: bu tür metaforların sıklığına ilk olarak dikkat çeken 18. yüzyıl filozofu Giambattista Vico'nun gözlemlerine göre tüm dillerde cansız varlıklarla ilgili mecazi ifadelerin büyük bir bölümü insan bedeni ve parçalarını, insan duyguları ve tutkularını ifade eden deyişleri içermektedir. Bu olgunun tersi de görülmektedir; insan bedeninin bazı bölümleri hayvan ya da cansız varlıkların adlarını taşımaktadır. Aksan (2006, s. 64) bunları insandan doğaya aktarma olarak ele almıştır. Antropomorfik metaforlara örnek olarak *ayak* (köprü ayağı), *göbek* (şehrin göbeği), *dirsek* (borunun dirseği) vb. metaforlar gösterilebilir.

b. Hayvan isimleri içeren metaforlar: imgelerin bir başka kaynağı olan hayvanlar dünyasından birçok hayvan adı bitki ya da cansız varlıklara uygulanmıştır. Espri, ince alay, kötüleme, hiciv ifadelerine dönüşerek bir çok hayvan imgesi insan dünyasına taşınmıştır (Ullmann, 1966, s. 342). Aksan (2006, s. 65), bunları doğadan insana aktarma olarak ele almıştır. Hayvan adları içeren metaforlara örnek olarak *kurt* (deniz kurdu, eski kurt), *tilki* (kurnaz tilki), *tavşan* (tavşan yürekli), *kuş* (kuş beyinli) vb. metaforlar gösterilebilir.

c. Somuttan soyuta aktarma içeren metaforlar: bunların temelinde somut deneyimleri soyut terimlere dönüştürme eğilimi görülmektedir. Bazı metaforlarda somut ile soyut arasındaki bağ açıkça görülmektedir (Ullmann, 1966 ss. 343-344). Aksan (2006, s. 66) bunları somutlaştırma olarak ele almıştır. Somutlaştırma metaforlarına örnek olarak *uyutmak* (kandırmak), *tartmak* (değerlendirmek, düşünmek) vb. metaforlar gösterilebilir.

d. Sinestezi metaforlar: çok yaygın olan bu metafor türü, bir duyu alanından bir kavramı başka bir duyu alanına taşıyarak oluşturulmaktadır. Dokunma duyusundan görme duyusuna, dokunma duyusundan duyma duyusuna vb. (Ullmann, 1966, s. 336). Aksan (2006, s. 68) bunları duyular arasında aktarma olarak ele almıştır. Sinestezi metaforlarına örnek olarak *sıcak renk*, *acı görüntü*, *soğuk ses*, *yumuşak ses* vb. metaforlar gösterilebilir.

Yukarıda verilen metafor türleri içerisinde hayvan adları içerenlerin yeri belirtilmiştir. Bunların arasından insanı nitelendirmek için kullanılanlar daha ayrıntılı ele alınmaktadır.

Hayvan Adları İçeren ve İnsanı Niteleyen Metaforların Özellikleri ve İşlevleri

Birçok dilde benzerliklere dayalı olarak hayvanlara özgü özelliklerin insana aktarılması yaygın imgesel dil yaratma yöntemidir. Bu şekilde oluşturulan ve insanı sembolize eden, insanı adlandırmak ve nitelemek için kullanılan metaforlarda vahşi ve evcil hayvanlar, sürüngenler, böcekler, kuşlar, balıklar türlerine ait çeşitli hayvan adları görülmektedir. Hayvan adları içeren metaforların yaygınlığı hayvanlar ile insanları karşılaştırmanın mantıklı ve doğal bir olgu olmasına bağlıdır (Trojanova, 2003, s. 70). Giderek sayıları artan ve dil sözvarlığı içerisinde etkin yer alan bu metaforlar duyu ve değerlendirme unsurları taşıyan, çarpıcı ve etkili anlatım sunan sözcükler veya sözcük öbekleridir (Teliya, 1988, s. 198; Peybonen, 2013, s. 21).

Hayvanlar dünyasından yapılan aktarmalar genelde birçok dilde örtüşmektedir, örn. *volpe/ tilki* kurnazlığı, *mulo/ katır* inatçılığı, *asino/ eşek* kabalığı ve aptallığı ifade eder. Ancak farklılıklar da söz konusudur. Aynı hayvan adları çeşitli dillerde tamamen farklı, bazen de zıt

insan özelliklerini ifade edebilir. Bir dili konuşan toplum kendi etik ve estetik normlarına göre değerlendirme yapar (Kipriyanova 1999, s. 3). Farklı etnik gruplar hayvanların davranışlarını kendilerine özgü bir biçimde analiz eder. Bir topluluk bir hayvanın belli özelliklerini olumlu ve çekici bulurken, başka bir topluluk itici bulabilir. Bir topluluk hayvanın dış görünüşünü, bir başkası davranışını dikkate alarak aktarma yapabilir, bir başkası ise söz konusu hayvana kayıtsız kalabilir (Solnceva, 2004, s. 60).

Hayvan adları içeren metaforların kullanımını değerlendiren Peybonen (2013, s. 11), bu metaforları insanı niteleyenler ve hitap için kullanılanlar olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Niteleyici işlev gören metaforların insanı adlandırdığını, ayrıca nitelediğini ve konuşmacının tavrını da ifade ettiğini belirtmiştir. İnsanı hayvan adları içeren metaforlarla adlandırmanın imgesel olduğunu, değerlendirme işlevi gördüğünü, ulusların dünyayı algılama özelliklerini yansıttığını, bir evrensel dil mekanizması olarak bilinmeyi bilinenle ifade ettiğini da eklemiştir. Peybonen (2013, s. 74) hitap olarak kullanılan metaforların adlandırma, niteleme ve aynı zamanda dikkat çekme olmak üzere üç işlev gördükleri, günlük dil kullanımında tekdüzeliğe karşı olarak bazen sadece iki kişiden oluşan bir mikro topluluğa özgü özel anlatım ve değerlendirme araçları yarattıkları sonucuna ulaşmıştır.

Hayvan adları içeren metaforlar insanı birçok yönden niteler ve olumlu veya olumsuz değerlendirmeler içerir. Gerçek anlamda kullanılan hayvan adları bir değerlendirme içermez, ancak insana aktarıldığında genellikle etik, psikolojik, sosyal özellikler ve davranış biçimleri açısından değerlendirme anlamları kazanır (Volf, 1988, s. 59); insanları edimsel, estetik, ahlaki, duygusal ve entelektüel özellikleri açısından ve davranış kuralları bakımından niteler (Solnceva, 2004, s. 47). Hayvan adları içeren metaforların büyük bir kısmı olumsuz değerlendirme içerir ve anlamsal açıdan zenginlik teşkil eder. Kayıtsızlık, acımasızlık, ikiyüzlülük gibi ahlaki açıdan yakışıksız, onursuz davranışlar; düşük sosyal statü; aptallık gibi zihinsel özellikler; bazı fiziksel ve psikolojik özellikler; nesnel olarak olumsuz olmayan, ancak boy, zayıflık vb. gibi bir özelliğin aşırılığını ifade eden metaforlar olumsuz değerlendirme bildirir (Sklyarevskaya, 2004, s. 111). Herhangi bir dilde bu tür metaforlar arasında olumsuz yargı bildirenlerin sayısı, olumlu değerlendirme içerenlerin sayısına göre daha fazladır (Şahovskiy, 2008, s. 103).

Hayvan adları içeren metaforlar değerlendirme anlamının yanında duygu değeri de taşımaktadır (Sklyarevskaya, 2004, s. 98). Konuşma dilinde veya iletişim esnasında kullanıldıklarında konuşucunun konuya ve muhatabına ilişkin değerlendirmesinin yanında duygularını, ruh halini ve tutumunu daha çarpıcı bir şekilde ifade etmesini sağlar (Şahovskiy, 2008, s. 56). Hitap olarak kullanılanlar büyük ölçüde konuşucunun tutumunu yansıtır (Peybonen, 2013, s. 21). Olumlu tutum, örn., *kuzum*, *aslanım*, *ceylanım* vb. sözcükler kullanılarak olumlu, okşayıcı, şefkatli, yüceltici, övücü, sevecen ve olumlu duygularla ifade edilir. Olumsuz tutum ise, örn., *hayvan*, *eşek oğlu eşek*, *it oğlu it* vb. metaforlar kullanılarak alay, olumsuzluk, nefret, küçümseme, aşağılama, horlama, hakaret, azarlama gibi çeşitli derecelerde olumsuz duygularla ifade edilir. Bunlar ünlem ve sövgü sözcükleri olarak da kullanılır (Vainik, 2012, s. 652).

Özetle, hayvan adları içeren ve insanı nitelemek veya adlandırmak için kullanılan metaforlar, değerlendirme ve duygu unsurları taşıyan imgesel anlatım araçları olarak tanımlanabilir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, hayvanlar dünyasına özgü özellikler ve insana özgü özellikler arasında gözlemlenen benzerliklerden yola çıkarak hayvan adlarının ve özelliklerinin insana aktarılması yoluyla oluşturulan İtalyanca ve Türkçe metaforları karşılaştırmalı olarak incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, hayvan adları içeren ve insanı niteleyen İtalyanca ve

Türkçe metaforlar çıkış kaynaklarına, içerdikleri hayvan adlarının kullanım sıklığına, kullanım alanlarına, insanı niteledikleri özelliklere, kişilerarası ve grup-birey arasındaki ilişkilere, cinsiyete bağlı olarak ve hitap ve sövgü sözcükleri olarak kullanımına göre analiz edilecektir.

Hayvan adları içeren İtalyanca ve Türkçe metaforların karşılaştırmalı bir yaklaşımla incelenmesi sonucunda ulaşılan sonuçların özel olarak İtalyanca lisans programında yer alan Sözcükbilim ve Çeviri Uygulamaları derslerindeki öğretim etkinliklerinde kullanılması; genel olarak da İtalyanca ve Türkçe öğretimine, bu dillerde kültürlerarası, çeviri ve sözlük çalışmalarına, farklı metafor gruplarında yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada belge tarama ve karşılaştırmalı tanım analizi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmayı gerçekleştirmek amacıyla İtalyanca ve Türkçe açıklamalı sözlükler taranarak hayvan adlarının insana aktarılması yoluyla oluşturulan İtalyanca ve Türkçe metaforlar saptanmış ve bunlardan bir veritabanı oluşturulmuştur. Basılı ve online İtalyanca ve Türkçe açıklamalı sözlüklerde kayda alınmış olan hayvan adları içeren ve insanı niteleyen 169 Türkçe ve 250 İtalyanca metafor veritabanına dahil edilmiştir. Metaforların anlamları sözlüklerde açıklandıkları şekilde dikkate alınmıştır.

Tarama sürecinde açıklamalı sözlüklerdeki hayvan adlarından oluşan madde başlıkları alfabetik sıra izlenerek İtalyanca ve Türkçe için eşzamanlı olarak incelenmiştir. Sözlük madde başlıkları altında yer alan tanımlar analiz edilmiş ve hayvan adlarının tek sözcük ve/ veya başka sözcüklerle bir araya gelerek oluşturdukları sözcük öbekleri şeklindeki metaforlar belirlenmiştir. Örneğin, İtalyanca *anguilla* sözlük madde başlığı incelenmiş, bu başlık altında verilen tanımlar analiz edilmiş ve *anguilla* hayvan adının sorumluluktan kaçan bir kimse anlamında *anguilla* ve *essere un anguilla* şeklinde metafor olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. *Anguilla* sözcüğünün Türkçe karşılığı olan *yılanbalığı* sözcüğünden oluşan madde başlığı incelendiğinde Türkçede *yılanbalığı* hayvan adının metafor olarak kullanılmadığı görülmüştür. Bir başka örnek vermek gerekirse, İtalyanca *topo* sözcüğünü içeren sözlük madde başlığı incelendiğinde, burada yer alan tanımlara göre *topo* sözcüğünün dikkatli, ürkek, çekingen anlamında *topo*, kitaplar arasında çok zaman geçiren bir kimse için *topo di biblioteca*, çeşitli yöntemlerle hırsızlık yapan bir kimseyi ifade etmek için *topo di d'albergo*, *topo d'auto*, *topo d'appartamento*, *topo di treno* şeklinde metafor olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. *Topo* sözcüğünün Türkçe karşılığı *fare* sözcüğünü içeren sözlük madde başlığı incelendiğinde, burada yer alan tanımlara göre çeşitli yöntemlerle hırsızlık yapan bir kimseyi ifade etmek için *otel faresi*, *araba faresi*, *cep faresi*, *kamyon faresi* şeklinde metafor olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Hayvan adları içeren benzetmeler ve deyimler veritabanına dahil edilmemiştir.

İnsanı niteleyen İtalyanca ve Türkçe metaforlarda hayvan adlarının kullanım sıklığını belirlemede izlenen yöntem şöyledir: açıklamalı sözlüklerde incelenen hayvan adları sözlük madde başlıkları altında verilen söz konusu adların tek sözcük veya başka sözcüklerle bir araya gelerek oluşturdukları sözcük öbekleri şeklinde metafor sayısı belirlenerek hayvan adının insanı niteleyen metaforlarda kullanım sıklığı bulunmuştur. Yukarıda verilen örneklerden yola çıkarak İtalyanca *anguilla* sözcüğünün metaforlarda kullanım sıklığı 2, Türkçe karşılığı *yılanbalığı* sözcüğünün metaforlarda kullanım sıklığı 0 olarak belirlenmiştir. İtalyanca *topo* sözcüğünün metaforlarda kullanım sıklığı 6, Türkçe karşılığı *fare* sözcüğünün metaforlarda kullanım sıklığı 4 olarak belirlenmiştir. Hayvan adlarının tek sözcük olarak veya başka sözcüklerle bir araya gelerek oluşturdukları metaforlardaki kullanım sıklığı bulgular kısmında şu şekilde aktarılmıştır: önce İtalyanca hayvan adları alfabetik olarak sıralanmış, parantez içinde Türkçe karşılıkları ve yatay çizgiden sonra her birinin karşısına kullanım sıklığını belirtilen sayılar

verilmiştir. Hayvan adlarının yine metafor olarak kullanılan eş anlamlıları, dişil ve eril şekilleri yan yana yazılmıştır.

Karşılaştırmalı tanım analizi, açıklamalı sözlüklerde hayvan adları sözlük madde başlıkları altında verilen metaforlara ilişkin açıklamalar İtalyanca ve Türkçe için karşılaştırmalı olarak incelenerek yapılmıştır. Veritabanını oluşturan, hayvan adları içeren ve insanı niteleyen İtalyanca ve Türkçe metaforlar tanım analizi sonucunda çıkış kaynakları, kullanım alanları, insanı niteledikleri özellikler, kişilerarası ve grup-birey arasındaki ilişkiler açısından; cinsiyete bağlı olarak ve hitap ve sövgü sözcükleri şeklinde kullanımlarına ve ifade ettikleri anlamlara göre karşılaştırmalı olarak sınıflandırılmış ve incelenmiştir. Bulgular bölümünde verilen örneklerde ilk olarak İtalyanca metafor, hemen yanına yan çizgi konulduktan sonra Türkçe metafor karşılığı belirtilmiştir. İtalyanca metaforun Türkçe metafor karşılığı olmadığı durumlarda ise parantez içinde Türkçe tercümesi verilmiştir. İtalyanca için İt., Türkçe için Tr. kısaltmaları kullanılmıştır.

İncelenen İtalyanca sözlükler: Nicola Zingarelli (1996) *Vocabolario della Lingua Italiana*; Aldo Gabrielli'nin (2011) *Grande Dizionario Di Italiano* başlıklı sözlüğünden uyarlanmış online sözlükler La Repubblica.it *Dizionario Italiano*, Hoepli.it *Dizionario Italiano*, Sabatini Coletti'nin (2008) *Dizionario della Lingua Italiana* başlıklı sözlüğünden uyarlanmış online sözlük Corriere della Sera *Dizionario Italiano*; İncelenen Türkçe sözlükler: TDK *Türkçe Sözlük* (1988), TDK online *Güncel Türkçe Sözlük* ve *Büyük Türkçe Sözlük*.

Çalışmanın sınırlılıkları şunlardır: veritabanı oluşturma sürecinde yalnızca basılı ve online İtalyanca ve Türkçe açıklamalı sözlüklerde kayda alınmış olan hayvan adları içeren ve insanı niteleyen metaforlar dahil edilmiş ve anlamları açıklandıkları şekilde dikkate alınmıştır. Metaforlar sürekli olarak bir değişim içerisinde, sözcüğüne yeni girenler, kullanılmayıp çıkanlar vardır. Dildeki bu hızlı değişim sözlüklerde her zaman yansıtılmamaktadır, diğer yandan çeşitli alanlarının jargon dilinde kullanılan metaforların çoğu sözlüklerde yer almamış olabilir. Belirtilen bu hususlar nedeniyle, yapılan çalışmanın söz konusu metaforların tamamını kapsamadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bulgular ve Yorumlar

Tarama sonucunda İtalyanca ve Türkçe açıklamalı sözlüklerde bulunan, hayvan adları içeren ve insanı niteleyen 169 Türkçe ve 250 İtalyanca metafor veritabanının içeriğini oluşturmuştur. Tespit edilen metaforlarda hayvan adlarının kullanım sıklığı, metaforların çıkış kaynakları, kullanım alanları, insanı niteledikleri özellikler, kişilerarası ve grup-birey arasındaki ilişkiler açısından; cinsiyete bağlı olarak ve hitap ve sövgü sözcükleri olarak kullanımlarına göre karşılaştırmalı incelemesi sonucu elde edilen bulgular sırasıyla aşağıda verilmiştir.

İnsanı Niteleyen Metaforlarda Hayvan Adlarının Kullanım Sıklığı

İnsanı niteleyen İtalyanca ve Türkçe metaforlarda hayvan adlarının kullanım sıklığı yöntem kısmında açıklandığı şekilde belirlenmiş ve şöyle aktarılmaktadır:

- A. *anguilla*- 2 (*yılanbalığı*- 0); *aquila*- 2 (*kartal*- 0); *agnello*- 3 (*kuzu*- 8); *alocco*-1, *barbagianni*- 1, *civetta*- 1, *gufo*- 1 (*baykuş*- 1); *anatra*- 1 (*ördek*- 2, *badik*- 1); *animale*- 1, *bestia*- 4 (*hayvan*- 3); *asino*- 13, *somaro*- 1 (*eşek*- 7); *avvoltoio*- 1 (*akbaba*- 1);
 B. *babbuino*- 1, *bertuccia*- 1, *scimmia*- 3, *scimpanzé*- 1 (*maymun*- 4); *biacco*- 1, *biscia*- 1, *serpente*- 3, *serpe*- 1, *vipera*- 3 (*yılan*- 2); *bisonte*- 1 (*bizon*- 0); *bovino*- 1, *manzo*- 1 (*sığır*-1); *bue*- 1 (*öküz*- 1); *bufalo*- 1 (*manda*- 0, *malak*- 1);
 C. *calabrone*- 1, *vespa*- 1 (*eşekarısı*- 0); *camaleonte*- 1 (*bukalemun*- 1); *cammello*- 0 (*deve*- 2); *canarino*- 1 (*kanarya*- 0); *cane*-16 (*köpek*- 7, *it*- 2, *kancık*- 1); *carpa*- 0 (*sazan*- 1); *capro*- 1 (*keçi*- 6, *teke*- 2); *cavalletta*- 1 (*çekirge*- 0); *cavallo*- 3 (*at*- 3, *aygır*- 1);

- cavia*- 1 (*Gine domuzu*- 0); *cervo*- 0 (*geyik*- 1); *cicala*- 1 (*ağustosböceği*- 0); *cigno*- 2 (*kuğu*- 0); *cicogna*- 0 (*leylek*- 3); *coccinella*- 1 (*uğur böceği*- 0); *colomba*-1, *piccione*- 2 (*güvercin*-1, *kumru*-1); *cornacchia*- 1, *corvo*- 3 (*karga*- 3); *coniglio*- 2, *lepre*- 1 (*tavşan*- 2); *cuculo*-1 (*guguk*- 0);
 D. *delfino*- 1 (*yunus*- 1); *dinosauro*- 1 (*dinozor*- 1); *drago*- 1 (*ejderha*- 0);
 E. *elefante*- 1 (*fil*- 1); *ermellino*- 1 (*gelincik*- 1);
 F. *faina*- 1 (*ağaç sansarı*- 0); *falco*- 1 (*şahin*- 2); *farfalla*, *farfallone*, *farfallina*- 1 (*kelebek*- 1); *foca*- 1 (*fok*- 0); *formica*- 3 (*karınca*- 3); *furetto*- 1 (*dağgelinciği*- 0);
 G. *gallina*- 6 (*tavuk*- 0); *gallo*- 3 (*horoz*- 2); *gatta*- 2, *gatto*- 8 (*kedi*- 4); *gazza*- 1 (*saksağan*- 0); *gazzella*- 0 (*ceylan*- 2); *giaguaro*- 1 (*jaguar*- 0); *giraffa*- 1 (*zürafa*- 2); *grillo*- 2 (*cırcır böceği*- 0); *ghiro*- 1 (*findik faresi*- 0); *gorilla*- 1 (*goril*- 1); *guaglia*- 0 (*bıldırın*- 1);
 İ. *iena*- 1 (*sırtlan*- 0); *insetto*- 1 (*haşarat*- 1); *ippopotamo*- 1 (*suaygırı*- 0); *istrice*- 1 (*kirpi*- 0);
 L. *leone*- 6 (*aslan*- 3); *lince*- 2 (*vaşak*- 0); *locusta*- 1 (*çekirge*- 0); *luciola*- 1 (*ateş böceği*- 0); *lucertola*- 1 (*kertenkele*- 0); *lumaca*- 1 (*salyangoz*- 0); *lupa*- 3; *lupo*- 6 (*kurt*- 12);
 M. *maiale*- 1, *porco*- 1, *porca*- 2 (*domuz*- 1); *mandrillo*- 1 (*mandril*- 0); *mantide*- 1 (*peygamber devesi*- 0); *marmotta*- 1 (*dağ sıçanı*- 0); *macaco*- 1 (*makak*- 0); *merlo*- 1 (*karatavuk*- 0); *millepiedi*- 0 (*çıyan*- 3); *montone*- 1 (*koç*- 2); *moscardino*- 1 (*findik faresi*- 0); *mosca*- 3 (*sinek*- 0); *mulo*- 1 (*katır*- 1);
 O. *oca*- 6 (*kaz*- 3, *angut*- 1); *orso*- 2 (*ayı*- 3); *ostrica*- 1 (*istiridye*- 0);
 P. *papera*- 1 (*genç kaz*- 0); *pappagallo*- 2 (*papağan*- 1); *parassita*- 1 (*asalak*- 1); *passero*- 0 (*serçe*- 1); *pavone*- 1 (*tavus kuşu*- 0); *pecora*- 5 (*koyun*- 4); *pesce*- 4 (*balık*- 5, *sazan*-1); *pernice*- 1 (*keklik*- 1); *pidocchio*- 3 (*bit*- 0); *piovra*- 1 (*ahtapod*- 1); *proteo*- 1 (*amphibia*- 0); *pulce*- 1 (*yavşak*- 1); *pulcino*- 3 (*piliç*- 1); *puledro*- 1 (*tay*- 1);
 R. *ragno*- 2 (*örümcek*- 2); *rana*- 2, *rospo*- 1 (*kurbağa*- 1); *rinoceronte*- 1 (*gergedan*- 1);
 S. *sanguisuga*- 1 (*sülük*- 0); *sciacallo*- 2 (*çakal*- 2); *scoiattolo*- 1 (*sincap*- 0); *scombro*- 1 (*çiroz*- 1); *scorpione*- 1 (*akrep*- 1); *scricciolo*- 1 (*çalıkuşu*- 1); *sorcio*- 1, *squalo*- 1 (*köpekbalığı*- 0);
 T. *taccola*- 1 (*hindi*-1); *talpa*- 2 (*köstebek*- 1); *tarabuso*- 0 (*balaban*- 1); *tartaruga*- 1 (*kaplumbağa*- 0); *tigre*- 3 (*kaplan*- 1); *topo*- 6 (*fare*- 4); *toro*- 0, *torello*- 1 (*boğa*- 2);
 U. *uccello*- 8 (*kuş*- 6); *usignolo*- 1 (*bülbül*- 3);
 V. *vacca*- 2 (*inek*- 2); *vitello*- 0 (*dana*- 1); *volpe*- 3 (*tilki*- 4);
 Z. *zanzara*- 1 (*sivri sinek*- 0); *zecca*- 0 (*kene*- 1); *zibellino*- 0 (*samur*- 1).

İnsanı niteleyen metaforlarda hayvan adlarının kullanım sıklığına bakıldığında İtalyancada en çok kullanılan hayvan adları şöyledir: *cane* (köpek)- 16, *asino/somaro* (eşek)- 14, *lupo* (kurt)- 9, *uccello* (kuş)- 8. Türkçede en çok kullanılan hayvan adları ise şöyledir: *kurt*- 12, *köpek*- 10, *eşek*- 7, *kuş*- 6. Türkçede ad olarak *maymun* sözcüğü kullanılırken İtalyancada *scimmia* sözcüğünün yanı sıra *babbuino*, *bertuccia*, *scimpanzé* gibi maymun türleri adlarının; Türkçede ad olarak *yılan* sözcüğü kullanılırken İtalyancada *serpente* sözcüğünün yanı sıra *biacco*, *biscia*, *serpe*, *vipera* sözcüklerinin de kullanıldığı görülmüştür.

Hayvan Adları İçeren Metaforların Çıkış Kaynaklarına Göre İncelemesi

Hayvan adları içeren ve insanı niteleyen İtalyanca ve Türkçe metaforların çıkış kaynaklarına göre incelemesi, Katermina'nın (2011, s. 245) İngilizce ve Rusça metaforlar üzerine yaptığı çalışmasında yer alan çıkış kaynakları sınıflandırması dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Metaforlar çıkış kaynaklarına göre şu şekilde gruplandırılmıştır:

a. İncil'den ortaya çıkan metaforlar

Veritabanı incelendiğinde, suçsuz olduğu halde başkalarının suçu üzerine yüklenen kişi için İt. *il capro espiatorio*/ Tr. *günah keçisi*; İsa, ezik ve masum insan için İt. *l'Agnello di Dio*/ Tr. *Tanrı kuzusu*; doğru yoldan sapmış olan kişi için İt. *la pecora smarrita* (yolunu şaşırması, sürüden ayrılmış olan koyun) metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

b. Masallardan ve fabllardan ortaya çıkan metaforlar

Veritabanı incelendiğinde, Fedro'nun *Kurtla Kuzu* masalından ortaya çıkmış ve birinin güçlü ve kendini beğenmiş, diğerinin ise saf, güçsüz ve ezik olan kişileri nitelemek için İt. *il lupo e l'agnello*/ Tr. *kurtla kuzu*; Ezop'un *Kedi ile Fareler* masalından ortaya çıkmış ve kötülüğünü gizlemek için masum, saf görünen bir kimse için İt. *gattamorta*/ Tr. *ölü kedi*; Ezop'un *Ezop'un Köpeği* masalından ortaya çıkmış ve elde edilen hayali bir hedef uğruna kaybeden bir kimse için İt. *il cane di Esopo*/ Tr. *Ezop'un köpeği*; ismini Fransız nominalist filozof Jean Buridan'dan alan fabldan ortaya çıkmış ve karar veremeyen bir kimse için İt. *asino di Buridano*/ Tr. *Buridan'ın eşeği* (Quartu, 2001, s. 33) metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

c. Başka dillerden çeviri yolu ile geçen metaforlar

Veritabanı incelendiğinde, genelde siyasette yönetme yetkisi olmayan ya da kısıtlanmış, yürütme kabiliyetini yitirmiş bir kişi için kullanılan İngilizce *lame duck* metaforunun Türkçeye *topal ördek*, İtalyancaya *anatra zoppa*; güçlü görünen, fakat aslında zararsız olan kişiler ya da nesnelere için kullanılan ve Çince'den Türkçeye *kağıttan kaplan*, İtalyancaya *tigre di carta*; İngilizcede bir lakap olarak ortaya çıkan "*The Bear*" *Desert Storm* metaforunun Türkçeye *çöl ayısı*, İtalyancaya *l'orso del deserto* (Dini ve Gatti, 1991) şeklinde çevrilen metaforların kullanıldığı belirlenmiştir.

d. Tanınmış bir kişinin belli özelliklerini belirtmek için kullanılmış, özel ad haline gelmiş ve herkes tarafından bilinen lakaplar şeklinde kullanılan metaforlar

Veritabanı incelendiğinde, Garibaldi için İt. *il leone di Caprera* (Caprera Aslanı); Ilich Ramirez Sanchez için İt. *Carlos lo Sciacallo*/ Tr. *Çakal Carlos*; G. Verdi için İt. *Il cigno di Busseto* (Busseto'nun kuğusu); Alman General Erwin Rommel için İt. *la volpe del deserto*/ Tr. *çöl tilkisi*; 1991 yılındaki *Çöl Fırtınası Operasyonu*'nda Amerikalı General Norman Schwarzkopf için İt. *L'orso del deserto*/ Tr. *çöl ayısı* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir (Dini ve Gatti, 1991).

e. Hayvanlar dünyasından insana aktarma yoluyla oluşturulan metaforlar

Hayvan davranışlarının insan tarafından algılanması ve incelenmesi sonucu üretilen ve insanın psikolojik ve fiziksel özellikleri, duyguları, çevreye karşı tutumları vb. ifade eden metaforlar veritabanının büyük bir bölümünü oluşturmakta ve aşağıdaki alt başlıklarda örneklerle verilmektedir. İtalyanca ve Türkçe metaforların kendine özgü yanları ve nitelikleri bulunmakla birlikte aralarında benzerlikler de vardır. Bu benzerlikler farklı dil konuşanların olaylar ve kavramlar karşısında birbirine yakın bir tutum içine girmesinden, bunları dile yansıtma birbirine benzer anlatım yolları izlemelerinden, kavramları oluşturmada insan düşünme sürecinin evrenselliğinden ileri gelmektedir (Czerwińska, 2005).

Hayvan adları içeren ve insanı niteleyen İtalyanca ve Türkçe metaforlar çıkış kaynaklarına göre örneklerle incelenmiştir. Her iki dilde İncilden, masallardan ve fabllardan ortaya çıkan, diğer dillerden çeviri yoluyla geçen, örn., *il capro espiatorio*/ *günah keçisi*, *il lupo e l'agnello*/ *kurtla kuzu*, *anatra zoppa*/ *topal ördek*, *l'orso del deserto*/ *çöl ayısı* gibi ortak metaforların bulunduğu görülmüştür.

Hayvan Adları İçeren ve İnsanı Niteleyen Metaforların Kullanımı

Hayvan adları içeren ve insanı niteleyen metaforların günlük konuşmalarda, sözlü iletişimde, jargon ve argo dilinde, edebi eserlerde ve medya metinlerinde yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. İmgesel olmaları nedeniyle anlatım gücünü arttırarak duygu ve düşünceleri daha iyi aktarma olanağı sunar ve içerdikleri espri, ince alay ve hiciv sayesinde dikkat ve ilgi çekerler. Bu tür metaforların kullanımı başlıklar altında aşağıda verilmektedir.

Metaforların kullanıldıkları alanlara göre sınıflandırılması

Veritabanı incelendiğinde, hayvan adları içeren ve insanı niteleyen metaforların bazı meslekleri, faaliyetleri ve suç kategorilerini ifade etmede, siyaset ve ekonomi-finans dillerinde kullanıldığı belirlenmiştir. Sınıflandırmada yer alan örnekler sırasıyla şöyledir:

a. Meslek ya da bir kimsenin faaliyetlerini veya deneyimini ifade eden metaforlar

Örnekler: koruma için İt. *gorilla*/ Tr. *goril*; polis için İt. *lince* (vaşak); sinemalarda yer gösteren kimseler için İt. *lucchiola* (ateş böceği); yüksek yargıçlar için İt. *Toghe di ermellino* (gelincik cüppesi); polis muhbiri için İt. *canarino* (kanarya); İt. *uomo rana*/ Tr. *kurbağa adam*; İt. *uomo ragno*/ Tr. *örümcek adam*; ajan veya bilgi sızdıran bir kimse için İt. *talpa*/ Tr. *köstebek*; deneyimli denizci için İt. *lupo di mare*/ Tr. *deniz kurdu*; önemli bir görevde bulunan kimsenin halefi için İt. *delfino* (yunus); önemli bir iş pozisyonunda yeterliğe sahip olmayanlar için İt. *l'asino che vola* (uçan eşek) metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir. İncelenen örneklerden, *gorilla/ goril*, *uomo ragno/ örümcek adam*, *talpa/ köstebek* gibi bazı metaforların İtalyanca ve Türkçe için aynı olduğu görülmektedir.

b. Suç işleyen kişileri niteleyen metaforlar

Örnekler: hırsızlar için İt. *topo d'albergo* (otel faresi), İt. *topo d'appartamento* (apartman faresi), İt. *topo d'auto*/ Tr. *araba faresi*, İt. *topo di treno* (tren faresi), Tr. *otel faresi*; Tr. *cep faresi*; Tr. *kamyon faresi*; İt. *ladro di galline* (tavuk hırsızı); firari için İt. *uccel di bosco* (orman kuşu); hapistede bulunan bir kimse için İt. *uccel di gabbia* (kafes kuşu); göz hapsinde tutulan, takip edilen bir kimse için İt. *pecora segnata* (işaretlenmiş koyun) metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir. İncelenen örneklerden, hırsızları nitelemek için kullanılan *topo/ fare* sözcüklerin ve *topo d'auto/ araba faresi* gibi bazı metaforların İtalyanca ve Türkçe için aynı olduğu görülmektedir.

c. Siyaset dilinde kullanılan metaforlar

Örnekler: yönetme kabiliyetini yitirmiş siyasetçi için İt. *anatra zoppa*/ Tr. *topal ördek*; davranışını, görüşünü çıkarına göre değiştiren, çıkarıcı bir kimse için İt. *camaleonte*/ Tr. *bukalemun*; siyasette ve idarede uzlaşma taraftarı olan bir kimse için İt. *colomba*/ Tr. *güvercin*, güç kullanma taraftarı olan bir kimse için ise İt. *falco*/ Tr. *şahin*; deneyimli siyasetçiler için Tr. *siyasetin kurtları* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir. Bu tür metaforlar genelde İngilizcede ortaya çıkıp diğer dillere çevrilmiştir. İncelenen örneklerden, siyaset dilinde kullanılan metaforlardan birçoğunun İtalyanca ve Türkçe için aynı olduğu görülmektedir.

d. Ekonomi-finans dilinde kullanılan metaforlar

Örnekler: borsa işlemlerinde uzman olanlar için Tr. *borsa kurdu*, *borsa tilkisi*; 1980'li yıllardan beri Türkiye ekonomisinde önemli katkıları olan iş adamları için Tr. *Anadolu kaplanı* metaforlarının kullanıldığı görülmüştür.

İnsanı çeşitli özellikleri açısından niteleyen metaforlar

Hayvan adları içeren metaforlar insanı birçok yönden niteler. Nitelenen özellikler olumlu, olumsuz ve nötr olarak sınıflandırılmaktadır. Ayrıca bu özellikler kendi içerisinde

bilişsel, fiziksel, psikolojik, ahlaki özellikler vb. olarak da ele alınabilir. İnsanı özellikleri açısından niteleyen metafor örnekleri şöyledir:

a. İnsanı olumlu özellikler açısından niteleyen metaforlar

Olumlu özellikler zeka, cesaret, ileri görüşlülük, yetenek, yeterlilik, çalışkanlık, tasarruflu olma, fiziksel özellikler olarak belirtilebilir. Olumlu özelliklere ilişkin metafor örnekleri: zeki, ileri görüşlü bir kimse için İt. *aquila* (kartal), İt. *lince* (vaşak); cesur insan için İt. *cuor di leone*/ Tr. *aslan yürekli*, İt. *leone*/ Tr. *aslan*, İt. *vecchio leone* (eski aslan), İt. *falco* (şahin); çok çalışkan bir kimse için İt. *mulo* (katır), İt. *formica*/ Tr. *atom karınca*; tasarruflu, tedbirli bir kimse için İt. *formica* (karınca); yüksek yeterliğe sahip, yetenekli insan için İt. *cavallo di razza* (soylu at); İt. *drago* (ejderha); merhametli, ince duygulu bir kimse için Tr. *karınca ezmez/ incitmez*; iyi şarkı söyleme becerisine sahip, sesi güzel olan bir kimse için İt. *usignolo*/ Tr. *bülbül* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

Olumlu fiziksel özelliklere ilişkin metafor örnekleri: hızlı bir kimse için İt. *lepre* (tavşan), İt. *furetto* (dağgelinciği); çevik hareketli bir kimse için İt. *gatto* (kedi), İt. *grillo* (cırcır böceği), İt. *scimmia* (maymun), İt. *ragno* (ragno), İt. *scoiattolo* (sincap); yakışıklı, genç gürbüz delikanlı için İt. *torello* (boğa), İt. *puledro* (tay), Tr. *koç yiğit*, Tr. *aslan*; alımlı güzel kadın için Tr. *keklik*; keskin bakışlı bir kimse için Tr. *şahin bakışlı* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

b. İnsanı nötr özellikler açısından niteleyen metaforlar

Nötr özellikler genelde insanın fiziksel özelliklerini, dış görünüşünü, davranışlarını ve belli alışkanlıklarını ifade eder. Nötr olarak tanımlanan bir özelliğin aşırılığını ifade eden metaforların aslında olumsuz anlam taşıdıkları ifade edilmektedir. Metafor örnekleri şöyledir: zayıf bir kimse için İt. *grillo* (cırcır böceği), Tr. *çiroz*, İt. *giraffa* (zürafa), İt. *faina* (ağaç sansarı), İt. *ragno* (örümcek), İt. *scricciolo* (çalıkuşu); ufak, tefek bir kimse için İt. *grillo* (cırcır böceği), İt. *canarino* (kanarya); uzun boylu bir kimse için İt. *giraffa*/ Tr. *zürafa*, Tr. *deve boyunlu*; zayıf, uzun bacaklı bir kişi için Tr. *leylek bacaklı*, Tr. *leylek*; minyon, kısa boylu kişi için İt. *scricciolo* (çalıkuşu), Tr. *badik*; siyah giyinen bir kişi için İt. *corvo* (karga); sakal ve gözler açısından tanımlanan kişiler için Tr. *keçi sakallı*, Tr. *kedi gözlü*; çok küçük gözlü kimse için Tr. *kene göz*; burnu alnıyla aynı doğrultuda ve kemerli olan kişi için Tr. *koç burunlu*; kaşları kumral, yumuşak ve gür olan kişi için Tr. *samur kaşlı*; çok dayanıklı bir kimse için Tr. *it canlı*; iri yarı, cüsseli, güçlü olan bir kimse için Tr. *at*, Tr. *aygır*; aşırı derece gelişmiş bir kimse için Tr. *koca eşek*, Tr. *koca dana*; deneyimli bir kimse için Tr. *eski kurt*; hafızası güçlü olan bir kimse için Tr. *fil hafızalı*; değişime ve yeniliklere her zaman hazır olan bir kimse için İt. *l'uccello sulla frasca* (daldaki kuş); özgür bir kimse için İt. *uccello* (kuş); ilginç, sıra dışı olan, nadir, tuhaf bir kimse için İt. *l'asino che vola* (uçan eşek), İt. *bestia rara* (nadir hayvan), İt. *lupa bianca* (beyaz kurt), İt. *mosca bianca* (ak sinek); bir suskunluk dönemi sonrası geri dönen bir kimse için İt. *cavallo di ritorno* (dönüş atı); içten olan bir kimse için Tr. *can ciğer kuzu sarması*; yoldan alınan yolcu için Tr. *ördek* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

İnsanın belli alışkanlıklarını ifade etmede, örn., çok uyuyan bir kimse için İt. *un ghiro* (findık faresi); sürekli geç kalan bir kimse için İt. *gallina nera* (kara tavuk); güneşlenmeyi seven bir kimse için İt. *lucertola* (kertenkele); sebepsiz çok gülen bir kimse için İt. *oca giuliva* (neşeli kaz); çok okuyan bir kimse için İt. *topo di biblioteca* (kütüphane faresi), Tr. *kitap kurdu*; evde durmayı seven bir kimse için Tr. *evcil kedi*, *ev kedisi*; gece eğlenmeyi, gezmeyi seven bir kimse için Tr. *gece kuşu*; çok üşüyen, ateşin yanından ayrılmayan, uyuşuk, miskin bir kimse için Tr. *kül kedisi*; obur, doymak bilmeyen bir kimse için İt. *cavalletta* (çekirge), İt. *maiale* (domuz) metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

c. İnsanı olumsuz özellikler açısından niteleyen metaforlar

Olumsuz özellikler bilişsel, psikolojik ve fiziksel olarak belirtilmektedir. İnsanın olumsuz bilişsel özelliklerini ifade eden metaforlara örnekler: aptal, akılsız, şaşkın, budala bir kimse için İt. *alocco* (alaca baykuş), İt. *asino*/ Tr. *eşek*, İt. *pezzo d'asino* (eşek parçası), İt. *testa d'asino*/ Tr. *eşek kafalı*, İt. *babbuino* (Habeş maymunu), İt. *barbagianni* (peçeli baykuş), İt. *cuculo* (guguk kuşu), İt. *cervello di formica* (karınca beyinli), İt. *cervello di gallina* (tavuk beyinli), İt. *oca/ papera*/ Tr. *kaz*, İt. *cervello dell'oca* (kaz beyinli), İt. *oca giuliva* (neşeli kaz), Tr. *horoz akıllı/ kafalı*, Tr. *kuş beyinli*, Tr. *hindi*, İt. *merlo* (karatavuk), İt. *pecora*/ Tr. *koyun*, Tr. *koyun bakışlı*, Tr. *koyun dede*, Tr. *alık balık*, Tr. *Agop'un kazı*; zekası kısıtlı olan bir kimse için İt. *talpa* (köstebek); anlaması yavaş olan bir kimse için İt. *tartaruga* (kaplumbağa); ne söylendiğini anlamadan başını sallayıp onaylayan bir kimse için Tr. *Ahfeş'in keçisi*; anlayışsız, aptal, kavrayışsız, görgüsüz bir kimse için İt. *montone* (koç), İt. *vitello* (dana), Tr. *ayı*, Tr. *ayiboğan*, İt. *animale*, İt. *bestia*/ Tr. *hayvan*, Tr. *kaz kafalı*, İt. *bue*/ Tr. *öküz*, İt. *bovino*/ Tr. *sığır*, Tr. *angut*, Tr. *kerkenez*; geri düşünceli bir kimse için Tr. *örümcek kafalı*; kaba, aptal ve cahil bir kimse için İt. *asino calzato e vestito* (ayakkabılı ve giyinmiş eşek), İt. *gente asina* (eşek insanlar), İt. *asino battezzato* (vaftiz edilmiş eşek), İt. *macaco* (makak) metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

İnsanların iletişimine ilişkin olan metaforlara örnekler: dedikodu yapan, sürekli ve çok konuşan, kötü konuşan bir kimse için İt. *cicala* (ağustosböceği), İt. *cornacchia* (karga), İt. *gazza* (saksağan), İt. *taccola* (küçük karga); müstehcen şekilde konuşan bir kimse için İt. *maiale porco* (domuz); kötü konuşan, çabuk kızan, sinirlenen bir kimse için İt. *vipera* (engerek yılanı), İt. *razza di vipere* (yılan soyu); sırnaşık, yapışkan bir kimse için Tr. *sülük*; geveze, yılışık bir kimse için Tr. *yavşak*; sessiz sedasız duran bir kimse için Tr. *dut yemiş bülbül*; duyduklarını tekrar eden bir kimse için Tr. *papağan*; kötü şarkı söyleyen, sesi kötü olan bir kimse İt. *gatto scorticato* (yüzülmüş kedi), Tr. *karga sesli*; kötülük öngören bir kimse için İt. *corvo del malaugurio* (uğursuz karga), İt. *corvo della malasorte* (uğursuz karga), İt. *cornacchia* (karga), İt. *uccello del malaugurio*, *uccellaccio del malaugurio* (uğursuz kuş), Tr. *baykuş* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

İnsanları psikolojileri ve davranışları açısından değerlendiren metaforlara ilişkin örnekler: huysuz, inatçı, duygusuz bir kimse için İt. *asino*/ Tr. *eşek*, İt. *pezzo d'asino* (eşek parçası), İt. *testa d'asino*/ Tr. *eşek kafalı*, İt. *mulo*/ Tr. *katır*, İt. *scimmia* (maymun), Tr. *keçi*, Tr. *keçi inatlı*; sorumluluktan sıyrılan, kaçan bir kişi için İt. *anguilla*, *anguilla imburrata* (yılanbalığı), İt. *biscia* (yılan); karar verme yeterliğine sahip olmayan bir kimse için İt. *asino di Buridano*/ Tr. *Buridan'ın eşeği*; fakir durumdayken zengin olan, ancak cahil ve kaba davranışları süregiden bir kişi için İt. *asino risalito* (yükselmiş eşek); İt. *pidocchio rifatto/ ripulito/ risalito* (temizlenmiş, yükselmiş bit); korkak bir kimse için İt. *coniglio*, İt. *lepre*/ Tr. *tavşan*, İt. *cuor di coniglio*/ Tr. *tavşan yürekli*, İt. *cuore di grillo* (cırcır böceği yürekli), Tr. *deve yürekli*; korkak, ürkek, garip ve kararsız bir kimse için İt. *pulcino bagnato* (ıslak civciv), İt. *pulcino nella stoppa* (iplere dolanmış civciv); buyruklara uyan, kendi kişiliğini gösteremeyen zayıf, korkak kişi için İt. *pecora*/ Tr. *koyun*, Tr. *kuzu*; karakersiz bir kimse için Tr. *omurgasız*; nankör bir kimse için Tr. *nankör kedi*; vefasız bir kimse için Tr. *vefasız köpek*; kurnaz, dikkatli, uyanık, temkinli bir kimse için İt. *volpe*/ Tr. *tilki*, İt. *volpone*/ Tr. *kurnaz tilki*, İt. *vecchia volpe* (eski tilki), İt. *faina* (sansar), İt. *falco* (şahin) İt. *furetto* (gelincik), İt. *topo* (fare); kendi çıkarları doğrultusunda çabuk fikir değiştiren bir kimse için İt. *camaleonte*/ Tr. *bukalemum*; meraklı bir kimse için İt. *bertuccia* (maymun); saf, naif, kolaylıkla aldatılabilen bir kimse için İt. *piccione* (güvercin), İt. *pecora*/ Tr. *koyun*; çabuk inanan bir kimse için İt. *pesce d'aprile* (Nisan balığı), Tr. *सान*; çekingen, suratsız bir kimse için İt. *rospo* (kurbağa); şanssız, acınacak, zavallı, kendi sebep olduğu hayal kırıklığı yaşayan bir kimse için İt. *povero cane* (zavallı köpek); İt. *un can frustato* (kıraçlanmış köpek); elde edileni hayali bir şey için kaybeden bir kimse için İt. *il cane*

di Esopo/ Tr. Ezop'un köpeği; beceriksiz, utangaç, aptal bir kimse için İt. *uccello fuori del nido/ caduto dal nido* (yuvadandan düşmüş kuş); yetersiz, zayıf kimse bir kimse için Tr. *zekat keçisi*; soğuk ve ifadesiz bir kimse için İt. *gatto di marmo/ mermer kedi*); kızgın bir kimse için Tr. *azgın boğa*; kararsız, değişken bir kimse için İt. *farfalla/ farfallone/ farfallina* (kelebek); huzursuz, uzun süre bir yerde duramayan bir kimse için İt. *uccello di passo* (göçmen kuş); geleceği düşünmeyen bir kimse için İt. *cicala* (ağustosböceği); hevesi çabuk geçen bir kimse Tr. *maymun iştahlı* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

Gerçek durumdan farklı bir durumun gösterilmesini ifade eden metaforlara örnekler: cesareti olmayan, ancak varmış gibi davranan bir kimse için İt. *asino vestito con la pelle del leone* (aslan postundaki eşek); masum görünüş sergileyen, ancak tehlikeli ve kötü niyetli olan bir kimse için İt. *lupo in veste d'agnello/ Tr. kuzu postunda kurt*; çok konuşan, tehdit eden, ancak bunları yerine getiremeyen bir kimse için İt. *cane da pagliaio* (samanlık köpeği); erdemsiz, karakterini maske altında saklayan bir kimse için İt. *gattamorta* (ölü kedi); tehlikeli görünen, ancak gerçekte öyle olmayan bir kimse için İt. *tigre di carta/ Tr. kağıttan kaplan/aslan*; hiç bir şekilde yararlı olmayan, ancak kahraman rolü oynayan bir kimse için İt. *mosca cocchiera* (faytoncu sinek); ayrıcalık hakkına sahip olduğunu, özel olduğunu düşünen bir kimse için İt. *(il) figlio della gallina bianca* (beyaz tavuğun yavrusu) metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

Olumsuz fiziksel özellikler ifade eden metaforlara örnekler: tuhaf, çirkin, sevimsiz bir kimse için İt. *bertuccia* (ipek maymunu), İt. *faina* (ağaç sansarı), İt. *scimpanzé* (şempanze), İt. *rospo* (kurbağa), İt. *scorpione* (akrep), İt. *scimmia* / Tr. *maymun*, Tr. *maymun surat/ suratlı*; iri, kaba, hantal bir kimse için İt. *bufalo*, İt. *bisonte* (bizon), İt. *elefante* (fil), İt. *foca* (fok), İt. *gorilla*, İt. *ippopotamo* (suaygırı), İt. *manzo* (sığır), İt. *orso/ Tr. ayı*, İt. *rinoceronte* (gergedan), Tr. *öküz*; tembel, hareketleri yavaş olan bir kimse için İt. *gatto di piombo* (kurşun kedi), İt. *lumaca* (salyangoz), İt. *marmotta* (dağ sıçanı), İt. *tartaruga* (kaplumbağa), Tr. *humbil boğa*; biçimsiz, orantısız vücuda sahip bir kimse için İt. *orso mal leccato* (kötü yalanmış ayı), İt. *scimmia*; tuhaf yürüyüşlü bir kimse için İt. *scimpanzé*; kulakları uzun olan bir kimse için Tr. *eşek kulaklı*; şişman, gürbüz bir kimse için Tr. *malak*, Tr. *balaban*; vücudu kıllı olan bir kimse için Tr. *kurt adam* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

Kişilerarası ve grup-birey arasındaki ilişkileri ifade eden metaforlar

Bu başlık altında bir kimsenin başkalarına karşı gösterdiği ve başkaları tarafından gördüğü olumsuz davranışları; birden fazla kişiyi niteleyen ve bir kimsenin grup içerisindeki durumunu belirten metaforlar ele alınmaktadır.

a. Başkalarına karşı gösterilen olumsuz davranışları ifade eden metaforlar

Örnekler: zalim, zorba, acımasız bir kimse için İt. *lupo* (kurt), İt. *tigre* (kaplan), İt. *cuore di tigre* (kaplan kalbi), İt. *iena* (sırtlan), İt. *cane* (köpek); hayin, kötü, sinsî, vefasız bir kimse için İt. *serpente, serpe/ Tr. yılan*, İt. *serpente a sonagli* (çingiraklı yılan), Tr. *çiyan*, Tr. *sarı çiyan*, Tr. *domuz*, Tr. *akrep*, İt. *cavallo di Troia/ Tr. Truva atı*; kötü, somurtkan bir kimse için İt. *scorpione* (akrep); kurtulması zor saldırgan, kaba bir kimse için İt. *ostrica* (istiridye); hırçın kaba somurtkan bir kimse için İt. *istrice* (kirpi); açgözlü, diğerlerini sömüren, hırsız, vicdansız, doyumsuz, başkaların düştüğü olumsuz durumlarından yararlanan, çıkar sağlayan bir kimse için İt. *locusta* (çekirge), İt. *sanguisuga* (sülük), İt. *sciacallo/ Tr. çakal*, İt. *squalo* (köpekbalığı), İt. *piovra/ Tr. ahtapod*, İt. *avvoltoio/ Tr. akbaba*, Tr. *leş kargası*, İt. *parassita/ Tr. asalak*; değersiz ve zararlı kişiler için Tr. *haşarat*; karşı tarafın çıkarlarını savunan bir kimse için İt. *l'amico del giaguaro* (jaguarın arkadaşı); tembel, korku vb. nedenlerle olup biteni görmezlikten gelen bir kimse için İt. *la gatta di Masino* (Masino'nun kedisi); taklit eden, fikir çalan bir kimse için İt. *scimmia* (maymun); başkalarında korku, antipati, nefret uyandıran bir kimse için İt. *bestia nera* (kara hayvan), İt. *brutta bestia* (çirkin hayvan); rahatsızlık veren, ısrarcı bir kimse için İt.

calabrone (eşek arısı), İt. *insetto* (haşere), İt. *mosca* (sinek), İt. *zanzara* (sivrisinek) metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

b. Başkaları tarafından kötü muamele görenlerin durumunu anlatan metaforlar

Örnekler: başkaların günahları kendisine yüklenen bir kimse için İt. *asino bastonato* (dayak yemiş eşek), İt. *(il) capro espiatorio*/ Tr. *günah keçisi*; tüm sorumluluğun kendisine yüklenen bir kimse için İt. *l'asino del comune* (ortak eşek), Tr. *kurbanlık koyun*; aptal yerine konularak kendisinden sürekli çıkar sağlanan, sömürülen, dolandırılan bir kimse için Tr. *sağmal inek*; aşırı korkak, her lafi dinleyen, kolay yönetilebilen bir kimse için Tr. *sustalı maymun*; başkalarına kolay kazanç sağlayan bir kimse için İt. *la gallina dalle uova d'oro*/ Tr. *altın yumurtlayan tavuk*; çevresinde gereği kadar ilgi görmeyen bir kimse için Tr. *leyleğin yuvadan attığı yavru* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

c. Birden fazla kişiyi nitelemek için kullanılan metaforlar

Örnekler: birbiriyle anlaşamayanlar için İt. *cane e gatto*/ Tr. *kediyle köpek*, bir araya gelmiş farklı insanlar için İt. *cani e porci* (köpekler ve domuzlar); biri güçlü, kendini beğenmiş diğeri saf ve güçsüz kişiler için İt. *il lupo e l'agnello*/ Tr. *kurtla kuzu*; birbirine aşık ikili için İt. *i due piccioni*/ Tr. *çifte kumrular*, İt. *piccioni della stessa colombaia* (aynı güvercinliğin güvercinleri); bir ortamda bulunan kötü insanlar için İt. *nido di vipere*/ Tr. *çiyan yuvası, yılan yuvası*; bütün aileyi ifade etmek için Tr. *anası danası*; aşağılık, değersiz kimseler için Tr. *it kopuk* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir. *Kediyle köpek, kurtla kuzu* türündeki metaforları Kiryakova-Dineva (2013, s. 381) ikileme (binom) olarak ele almıştır.

d. Bir bireyin grup içerisindeki durumunu anlatan metaforlar

Örnekler: topluluk içerisinde pek güçlü olmayan bir kimse için İt. *pesce piccolo*/ Tr. *küçük balık*; topluluk içerisinde güçlü, nüfuzlu bir kimse için İt. *pesce grande*/ Tr. *büyük balık*, İt. *cane grosso* (büyük köpek); toplum kurallarına uymayan bir kimse için İt. *cane sciolto* (ipini koparmış köpek); bir ortamda yeni olan bir kimse için İt. *pesce nuovo* (yeni balık); bir grupta olumsuz özelliklere sahip olan bir kimse için İt. *pecora nera* (kara koyun); bir grup içerisinde kendisine ayrıcalıklı davranılan bir kimse için İt. *pecora bianca* (ak koyun); günahkar, gruptan ayrılan bir kimse için İt. *pecorella smarrita* (yolunu şaşırılmış koyun); yabancı, sosyal olan, tek başına hareket eden bir kimse için İt. *gufo* (baykuş), İt. *lupo solitario*/ Tr. *yalnız kurt*, İt. *orso* (ayı), Tr. *guguk kuşu*; saygın, ancak fikirleri çağdaş olmayan bir kimse için İt. *dinosauro*/ Tr. *eski dinazor*; yetkisiz, önemsenmeyen bir kimse için Tr. *eşek başı*; kobay, riskli işi ilk yapmaya gönderilen bir kimse için İt. *cavia* (gine domuzu), Tr. *deney faresi* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

Cinsiyete bağlı olarak kullanılan metaforlar

Hayvan adları içeren metaforlardan bazılarının cinsiyete bağlı olarak, başka bir deyişle yalnızca erkek, kadın veya çocukları nitelemek için kullanıldığı belirlenmiştir.

a. Erkekleri nitelemek için kullanılan metaforlar

Örnekler: birçok kadın arasında bulunan tek erkek için İt. *(il) gallo del pollaio* (kümesin horozu); kadınlarla flört eden ve bu konuda şanslı olan bir erkek için İt. *gallo* (horoz), İt. *il gallo della Checca* (Checca'nın horozu); kısa süreli ilişkiler yaşayan bir erkek için İt. *uccello di passo* (göçmen kuş); şık giyimli genç erkek için İt. *moscardino* (findık faresi); akılsız, kibirli erkek için İt. *pavone* (tavus kuşu); flört eden erkek için İt. *mantide* (peygamber devesi), İt. *pappagallo* (papağan), İt. *pappagallo della strada* (sokak papağanı); şehvetli erkek için İt. *mandrillo* (mandril); gürbüz ve yiğit erkek için Tr. *aslan*, Tr. *aslan yürekli*; yakışıklı, genç ve gürbüz delikanlı için Tr. *koç*; yaşlı zampara için Tr. *azgın teke*, Tr. *kart teke*; ihanete uğramış erkek için Tr. *geyik*; kabadayı erkek için Tr. *horoz* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

b. Kadınları nitelemek için kullanılan metaforlar

Örnekler: hızlı, çevik genç kadın için İt. *vespa* (eşek arısı); hayat kadını için İt. *lucciola* (ateş böceği); sokak kadını için İt. *porca vacca* (domuz inek), İt. *porca troia* (domuz); aksi, müdahaleci, bilgiçlik taslayan yaşlı kadın için İt. *vecchia gallina* (ihtiyar tavuk); flört eden kadın için İt. *civetta* (baykuş); şehvetli kadın için İt. *lupa* (dişi kurt); alımlı güzel kadın için Tr. *keklik*; ufak tefek, tombulca kadın için Tr. *findık kurdu*; beli çok inçe olan kadın için Tr. *karınca belli*; döneke, güvenilmez kadın için Tr. *kancık*; narin, zarif kadın için Tr. *kelebek*; genç ve güzel kız ya da kadın için Tr. *piliç*; ince yapılı, uyumlu kadın için Tr. *ceylan*; süzgün ve tatlı bakışlı kadın için Tr. *ceylan bakışlı*; ne şişman ne zayıf olan kadın için Tr. *balık eti*; herhangi bir kız ya da kadın için Tr. *bıldırıcın* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

c. Çocukları nitelemek için kullanılan metaforlar

Örnekler: küçük çocuk için İt. *pulcino*; 15 yaşından küçük futbolcu için İt. *pulcino* (civciv); gayrimeşru çocuk için İt. *mulo* (katır); faşist örgütlerde 6 yaş altındaki çocuklar için İt. *figli della lupa* (dişi kurdun çocukları); agresif ve güçlü, zengin babaların çocukları, kariyer yapmaya hırslı olan gençler için İt. *i giovani leoni* (genç aslanlar); çocuk, babasız çocuk, üvey çocuk Tr. *tay*, korunması gereken küçük çocuk, yavru, bebek Tr. *süt kuzusu*; ezber çalışan çocuklar için Tr. *ezberci inek*; sınavdan sınava giren öğrenciler için Tr. *yarış atı*; çocuk izci için İt. *coccinella* (uğur böceği), Tr. *yavru kurtlar* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir.

Hitap ve sövgü sözcükleri

Konuşma dilinde veya iletişim esnasında hitap olarak kullanılan hayvan adları içeren metaforlar büyük ölçüde konuşucunun olumlu ya da olumsuz tutumunu yansıtır.

Olumlu tutum olumlayıcı, okşayıcı, şefkatli, yüceltici, övücü, sevecen ve olumlu duygularla ifade edilir. Örneğin çocuklara karşı sevecenlik ifadesi olarak İt. *pulce* (pire), İt. *pulcino* (civciv), Tr. *kuzum*, Tr. *ceylanım*, Tr. *aslanım*, Tr. *koçum*, Tr. *kıvalı kuzum*, Tr. *anasının körpe kuzusu*, Tr. *minik kuşum*, Tr. *yavru kuşum*; gençlere övgüyle seslenme sözleri olarak Tr. *aslan parçası*, Tr. *aslanım*; çocukları sevgiyle azarlamak için Tr. *eşek sıpası* metaforlarının kullanıldığı belirlenmiştir. Bu tür metaforların sevgililer arasında sevgi belirtmede de kullanıldığı görülmüştür. Türkçede sevgi ifade eden metaforlar incelendiğinde, hayvan adlarına iyelik ekleri getirilerek oluşturuldukları görülmüştür, örn., Tr. *kuzum*, Tr. *kuşum*, Tr. *ceylanım*. İtalyancada hayvan adlarına, örn., *micio* (ev kedisi), *orso* (ayı), *passero* (serçe) sözcüklerine küçültme soneleri getirilerek İt. *micetto*, İt. *micino*, İt. *orsetto*, İt. *passerotto* şeklinde sevgi ifade eden metaforların oluşturulduğu belirlenmiştir.

Konuşucunun olumsuz tutumu ise alay, nefret, küçümseme, aşağılama, horlama, hakaret ve azarlama gibi çeşitli derecelerde olumsuz duygularla ifade edilir. Bu duyguları ifade eden metaforlar sövgü sözcükleri, İtalyancada ünlem olarak da kullanılır. Kızgınlık, hakaret ifade eden sövgü sözcükleri olarak İt. *porca l'oca* (domuz kaz), İt. *porca vacca* (domuz inek), İt. *porca troia* (domuz), İt. *cane d'un traditore* (hayin köpeği), İt. *cane d'infedele* (dinsizin köpeği), İt. *figlio di (un) cane*/ Tr. *köpoğlu köpek*, Tr. *it oğlu it*, İt. *razza d'un cane*/ Tr. *köpek soyu*, Tr. *pis köpek*, Tr. *pis hayvan*, Tr. *hayvanoğlu hayvan*, Tr. *uyuz köpek*; Tr. *eşek*, Tr. *öküz* gibi metaforların kullanıldığı belirlenmiştir.

Hitap ve sövgü sözcükleri incelendiğinde, İtalyancada hayvan adları içeren metaforların *porco/a* (domuz), *razza* (soy), *figlio* (oğul) sözcükleriyle ve olumsuz sıfatlarla birlikte kullanılmasıyla ifade ettikleri olumsuz anlamın güçlendirildiği belirlenmiştir, örn., İt. *porca vacca*, İt. *razza d'un cane*, İt. *figlio di (un) cane*. Türkçede de bu tür metaforların *oğlu*, *soy* gibi sözcükler ve olumsuz sıfatlarla birlikte, ayrıca hayvan adlarının tekrar edilmesiyle ifade ettikleri olumsuz anlamın güçlendirildiği belirlenmiştir, örn., Tr. *it oğlu it*, Tr. *eşek oğlu eşek*, Tr. *köpek soyu*, Tr. *pis köpek*, Tr. *pis hayvan* vb.

Sonuç ve Öneriler

İtalyanca ve Türkçe açıklamalı sözlüklerin taraması sonucunda, vahşi ve evcil hayvan, sürüngen, böcek, kuş, balık türlerine ait çeşitli hayvan adları içeren ve insanı adlandırmak, nitelemek için kullanılan metaforların her iki dilde de yaygın olarak yer aldığı; İtalyancada sayılarının daha fazla olduğu görülmüştür. Oluşturulan veritabanında yer alan İtalyanca ve Türkçe metaforların incelemesi sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Hayvan adları içeren metaforların çıkış kaynaklarına göre incelenmesi sonucunda İtalyanca ve Türkçede İncil, masal ve fabllardan ileri gelen, çeviri yoluyla geçen, tanınmış kişilerin lakaplarını ifade eden ortak metaforların olduğu belirlenmiştir. Halkların gözlemlerine dayalı oluşan metaforlar arasında benzer olanların olduğu gibi, farklı olanların da var olduğu görülmüştür. Katermina (2011) İngilizce ve Rusça metaforlar üzerine yaptığı çalışmasında benzer sonuçlar elde etmiştir.

İnsanı niteleyen metaforlarda hayvan adlarının kullanım sıklığı incelendiğinde sırasıyla İtalyancada en çok *cane* (köpek), *asino* (eşek), *lupo* (kurt), *uccello* (kuş); Türkçede sırasıyla *kurt*, *köpek*, *eşek*, *kuş* adlarının kullanıldığı görülmüştür. Bu bulgulardan İtalyanca ve Türkçe için sıralama farklı olsa da, ilk dörtte yer alan hayvan adlarının aynı olduğu anlaşılmaktadır.

Hayvan adları içeren metaforların meslekler, suç, siyaset, ekonomi-finans alanlarında kullanıldıkları; insanı olumlu, olumsuz, nötr olarak ifade edilen çeşitli özellikleri açısından niteledikleri görülmüştür. Bunlar kendi içerisinde fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal özellikler, yeterlikler, beceriler ve alışkanlıklar olarak da belirtilmiştir. Olumsuz özellikleri ifade eden metaforların sayıca daha fazla olduğu ve ifade ettikleri anlamlar açısından çeşitlilik oluşturdukları, bazı metaforların birçok özelliği ifade etmek için kullanıldığı görülmüştür. Seropagina (2011, s. 83), olumlu değerlendirme içeren metaforların az sayıda olmasını dilde olumlu ve olumsuz değerlendirmeler arasında çarpıcı bir şekilde ortaya çıkan asimetriyle açıklamaktadır. Lukyanova (1986, s. 58) ise bu asimetri nedenini insanın sosyal davranışlarının özellikleriyle, günlük hayatında olumlu duygulardan çok olumsuz duyguların ve olguların ağır basmasıyla, hayata karşı eleştirel bakışıyla açıklamıştır.

Kişilerarası ve grup-birey arasındaki ilişkiler açısından incelendiğinde hayvan adları içeren metaforların bir kimsenin başkalarına karşı gösterdiği olumsuz davranışlarını, başkaları tarafından kötü muamele gören bir kimsenin ve bir bireyin grup içerisindeki durumunu, birden fazla kişiyi nitelemek için kullanıldığı belirlenmiştir. Bu tür metaforların insanı cinsiyete bağlı olarak nitelemek için, ayrıca ünlem, hitap ve sövgü sözcükleri olarak da kullanıldıkları görülmüştür.

Sonuç olarak, hayvan adları içeren İtalyanca ve Türkçe metaforların, yüzyıllar boyunca hayvanların dış görünüş ve davranışlarına ilişkin yapılan gözlemleri içerdiği, insanların bunlara karşı tutumlarını yansıttığı ve kültür-bilgi kaynağı olduğu söylenebilir. İnsanı niteleyen bu imgesel birimlerin dilde var olan adlandırmaların etkileyici eş anlamlıları olarak işlev gördükleri ortaya çıkmaktadır. Hayvan adları içeren İtalyanca ve Türkçe metaforların insanı niteledikleri ve adlandırdıkları, duygusal, anlatım ve değerlendirme unsurları içerdikleri görülmüştür.

Bu çalışmada ulaşılan bulgular ve sonuçlar İtalyanca öğretiminde öğrencilerin, hayvan adları içeren metaforları daha iyi anlama ve kullanma becerilerini, metaforların ve sözcük öbeklerinin incelenmesinde karşılaştırmalı bakış açısını geliştirmelerine; metaforlar ve dil-kültür etkileşimi, çeviri uygulamaları açısından metaforların çevirisinde uygulanan yöntemler ve eşdeğerlilik hakkında bilgi kazanmalarına katkı sağlayabilir.

İtalyanca ve Türkçe açıklamalı sözlükler taranarak yapılan bu çalışma, başka metafor türlerine ya da metaforların farklı açılara ilişkin çalışmalara zemin oluşturabilir; edebi

eserlerde ve günlük konuşma dilinde hayvan adları içeren metaforların insanı nitelemede ne şekilde kullanıldığı üzerine araştırmalar yapılarak genişletilebilir.

Kaynakça

- Adalı, O. (2004). *Anlamak ve Anlatmak*, İstanbul, Pan.
- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. Ankara: TDK.
- Aksan, D. (2006). *Anlambilim* (4. Baskı). Ankara: Engin.
- Aksoy, Ö. A. (1995). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü: Cilt 1. *Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp.
- Babkin, A. Š. (1970). *Russkaya Frazeologiya, Eyo Razvitiye i Istočniki*. Leningrad: Nauka.
- Budaev, E. V. (2007). Stanovlenie Kognitivnoy Teorii Metaforiy. *Lingvokulurologiya*, 1, 16-32. <http://www.philology.ru/linguistics1/budaev-07.htm>
- Corriere della Sera. *Dizionario Italiano*. http://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/
- Czerwińska, Ż. (2005). Natsionalny i Internatsionalny Aspekt Russkoi i Polskoi Frazeologii, Eksplitsiruyuşey Neverbalniye Sredstva Kommunikatsii. <http://www.fh.ug.gda.pl>
- Dardano, M. & Trifone P. (1995). *Grammatica Italiana con Nozioni di Linguistica* (3. Baskı). Bologna: Zanichelli.
- Danesi, M. (2003). *La Metafora nel Pensiero e Linguaggio*. Brescia: La Scuola.
- Dini, M. & Gatti C. (1991). *Schwarzkopf. L'orso del deserto*. Milano: Rizzoli.
- Gak, V. G. (1988). Metafora: Universalnoe i Specifičeskoe. *Metafora v Yazıyke i Tekste*. Moskva: Nauka, 11-26.
- Hoepli.it. *Dizionario Italiano*. http://www.grandidizionari.it/Dizionario_Italiano.aspx
- Katermina, V. V. (2011). Zoomorfičeskiy Komponent v Nominaciyah Čeloveka. V. I. Makarov (Ed.), in *Literaturnaya i Dialektная Frazeologiya: Istoriya i Razvitie*, 1(2), 244-248. Velikiy Novgorod: NovGU im.Yaroslava Mudrogo.
- Kipriyanova, A. A. (1999). *Opiyt Tematičeskogo Slovarya Frazeologizmov i Paremiy s Komponentom- Zoomorfizmom* (Na Materiale Russkogo, Angliyskogo, Francuzskogo iNovogrečskovo Yazıykov). Krasnodar.
- Kiryakova-Dineva T. (2013). *Hand in Hand: Die Steigerung der Idiomatichen und Interkulturellen Kompetenz am Beispiel von Zwillingsformeln des Deutschen, Englischen und Bulgarischen*. Doris Sava & Hermann Scheuringer (Ed.), in *Im Dienstedes Wortes*. Lexikologische und Lexikografische Streifzüge Festschrift für Ioan Lăzărescu, 379-385. Passau: Verlag Karl Stutz.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2004). *Metafora e Vita Quotidiana* (2. Baskı). P. Violi (Çev.). Milano: Strumenti Bompiani.
- La Repubblica.it. *Dizionario Italiano*. <http://dizionari.repubblica.it/italiano.php>
- Lukyanova, N. A. (1986). *Ekspresivnaya Leksika Razgovornogo Upotrebleniya: Problemy Semantiki*. Novosibirsk: Nauka.
- Peybonen, R. (2013). *Zoomorfnaya Metafora, Harakterizuyuştaya Čeloveka, v Russkoy i Estonskoy Razgovornoy Reči*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tartuskiy Universitet Filosofskiy Fakultet, Tartu.
- Quartu, B. M. (2001). *Dizionario dei Modi di Dire della Lingua Italiana* (4. Baskı). Milano: Rizzoli.
- Seropegina, T. V. (2011). Zoomorfizmiy Kak Edinciy Zoomorfnogo Koda Angloyazıyčnyy Kulturiy. *Vestnik VGU*. Seriya: Lingvistika i Mežkulturnaya Kommunikaciya, (1), 81-84.
- Sklyarevskaya, G. N. (2004). *Metafora v Sisteme Yazıyka*. SPb.
- Solnceva, N. V. (2004). *Sopostavitelnyy Analiz Zoonimov Russkogo, Francuzskogo i Nemeckogo Yazıykov v Etnosemantičeskom Aspekte*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Omsk.
- Šahovskiy, V. I. (2008). *Lingvističeskaya Teoriya Emociy*. Moskva: Gnozis.
- TDK. *Türkçe Sözlük* (1988). Ankara.

-
- TDK. *Güncel Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts
- TDK. *Büyük Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts
- Teliya, V. N. (1988). Metaforizaciya i Eyo Rol v Sozdanii Yazıykovoy Kartiny Mira. *Rol Čelovečeskogo Faktora v Yazıyke: Yazıyk i Kartina Mira*. Moskva: Nauka, 173-204.
- Trojanova, T. (2003). *Antropocentričeskaya Metafora v Russkomi Estonskom Yazıykah*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Tartu.
- Ullmann, S. (1966). *La Semantica: Introduzione alla Scienza del Significato*. A. Baccarini & L. Rosiello (Çev.). Mulino: Bologna.
- Vainik, E. (2012). Eesti Keele Sõnavara Afektikalduvus ja Mis Sellega Peale Hakata. *Keel ja Kirjandus*, (8-9), 644-657.
- Volf, E. M. (1988). Metafora i Ocenka. *Metafora v Yazıyke i Tekste*. Moskva: Nauka, 52–65.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Gen. 5. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Zingarelli, N. (1996). *Vocabolario della Lingua Italiana* (12. Baskı). Bologna: Zanichelli.
-